

Dr. Varga Norbert

Kartelljog története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege kollokviummal záródó előadás

Tagozat FK1801-17, FKÜ1801

Tárgyfelelős tanszék SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Jogtörténeti Tanszék

Oktatók Dr. Varga Norbert
egyetemi docens

Elérhetőség 6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. szoba
Tel/Fax: (62) 544-412
E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok 2

Követelmények az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

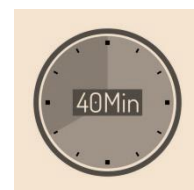
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Az olvasólecke elsajátítását segíti a hozzátartozó videólecke.
5. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
6. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre és oldja meg a kijelölt feladatokat.
7. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez vagy a feladatok megoldásához, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Az igazságszolgáltatási szervek a kartelljogban IV.

Kartellmulasztás a gyakorlatban

I. Mész, mészpor és méshidrátra vonatkozó megállapodás

A Budapesti Királyi Törvényszék a Magyar Királyi Kincstári Jogügyigazgatóság feljelentése folytán eljárást folytatott le a Nagykovácsi Mészművek Rt. és a Mész és Műhabarcs Árusító Rt. budapesti cégek ellen. A Magyar Királyi Kincstári Jogügyi Igazgatóság azért tett feljelentést a panaszlottak ellen, mivel álláspontja szerint az 1933. március 20-án létrejött megállapodást elkésve, csak április 24-én és június 23-án mutatták be a kereskedelemügyi miniszternek.

A panaszlottak igazoló nyilatkozatukban előadták, hogy 1933. március 20-án közöttük a hivatkozott megállapodás nem is jött létre. Ezzel a keltezéssel csak a szerződéstervezetet látták el és az I. rendű panaszlott 1933. március 23-iki dátummal küldte azt át a II. rendű panaszlotthoz, azzal a kéréssel, hogy a szerződést tárgyalassa le a végrehajtó bizottságával. A II. rendű panaszlott végrehajtó bizottsága 1933. április 7-ei ülésén napirendre is tűzte a szerződési javaslatot, majd azt elfogadta és április 10-én az igazgatóság alá is írta. A szerződés létrejöttének időpontjaként csak április 10-ét lehetett tekinteni, így innentől számítva az április 24-ei bemutatás elkéssettnak nem minősülhetett.

A törvényszék tanúkihallgatást folytatott le és tényként állapította meg, hogy az I. rendű panaszlott 1933. március 23-án kelt levelével küldte meg a megállapodástervezetet, amelyet az I. rendű panaszlott ekkor már aláírt. Ezt követően a II. rendű panaszlott levélben közölte, hogy ez a megállapodás részéről csak a végrehajtó bizottságok hozzájárulása után válik véglegessé. A II. rendű panaszlott végrehajtó bizottsága 1933. április 7-én tartotta ülését, amelyet követően április 12-én küldte meg aláírva a megállapodást az I. rendű panaszlottnak.

A királyi törvényszék megítélése szerint a panaszlottak közötti szerződés a II. rendű panaszlott aláírásáig nem jöhetett létre, mivel a II. rendű panaszlott csak 1933. április 12-én küldte vissza aláírásával ellátva az I. rendű panaszlotthoz a szerződést.

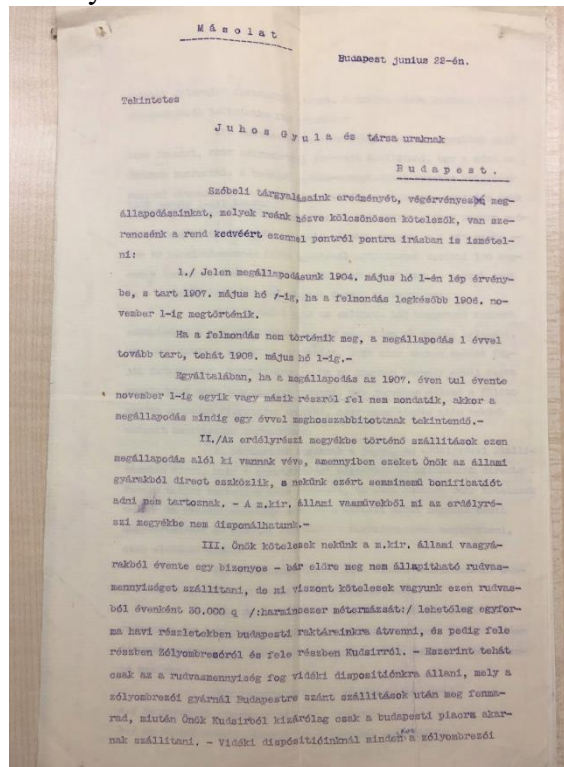
„Minthogy pedig a szerződő felek aláírásával ellátott szerződés tekintendő csak jogérvényesen létrejöttnek, ennél fogva a királyi törvényszék megítélése szerint 1933. évi április 24.-én a csak I. rendű panaszlott által aláírt szerződés bemutatása nem tekinthető az érvényesen létrejött szerződés bemutatásának, miért is a szerződő felek által aláírt szerződésnek 1933. évi június 23.-án történt bemutatása a megállapodásnak létrejöttétől 1933. április hó 12-ike napjától számított 15 nap eltelte után történt s így az elkéssetten mutattatott be. Mivel a panaszlottak a kartel törvény 2. §-ában előírt bemutatási kötelezettségüknek kellő időben nem tettek eleget, velük szemben a kartel törvény 14. §-ának 1. pontjába ütköző mulasztást meg kellett állapítani és őket pénzbírsággal kellett sújtani.”
(BFL. VII. 1. d. Cg. 35537/3.)

A pénzbírság kiszabásánál a királyi törvényszék figyelembe vette, hogy az 1933. április 12-én létrejött megállapodást az I. rendű panaszlott már 1933. április hó 24-én bemutatta.

A Nagykovácsi Műszervek Rt. és Mész és Műhabarcs Árusító Rt. budapesti cégek ellen az 1931:XX. tc. 14. §-ába ütköző mulasztás miatt a Budapesti Királyi Törvényszék eljárást folytatott le, amelyben megállapította a panaszlottak mulasztását. A panaszlott felek a végzés ellen felfolyamodással éltek az illetékes Budapesti Királyi Ítéltáblához.

Az ítéltábla döntése a fellebbezéssel megtámadott első fokon eljáró bírósági határozat indokolásának harmadik bekezdésében írt és abból átvett tényálláson és a fellebbezési tárgyaláson is megismételt, a panaszlottaknak a megtámadott bírói határozat indokolásának második bekezdésében ismertetett, a 2. sorszámú kérvényben foglalt egyező előadáson alapult. Az utóbb idézett bekezdésben említett és az I. rendű panaszlott aláírásával ellátott szerződésjavaslattal azonos tartalmú szerződéstervezetet a II. rendű panaszlott igazgatósága 1933. április 10-én írta alá, amelynek következtében a szerződés létrejöttének dátuma április 10-e volt.

A panaszlottaknak ebből az előadásából arra következtetett ugyanis az ítéltábla, hogy az igazgatói határozat közlése nyomban, április 10-én megtörtént, így a megállapodás április 10-én és nem az április 12-én kelt levél elküldésével jött létre. Az április 10-ei keltezt a szerződés keltével szemben alátámasztotta még Ripper G. vallomása is.

Magyar Vaskartell (szerződés)

„ekképp a megállapodásnak a felhívásban megjelölt hiánypótlással 1933 június 23-án. – tehát a kézbesítéstől számított 9.-ik napon – s így a felhívásban kitűzött 8 napos záros határidőn túl – eszközölt bemutatása nyilvánvalóan elkésett, s így a panaszlottak terhére az 1931:XX.tc.14.§.1.pontba ütköző mulasztás megállapítható volt. Az elsőbíróságnak tehát ennek fennforgását kimondó és pénzbírságot kiszabó határozatát a kifejtett okokból és az általa helyesen mérlegelt enyhítő körülményekre is tekintettel helyben kellett hagyni annak a kiemelésével, hogy panaszlottak első nyilatkozatukban kétségbe vonták ugyan azt is, hogy a bemutatott megállapodás a törvény 1. §-a alá esne, de ebben a kérdésben felfolyamodással nem éltek, s hogy az, hogy a megállapodás az 1.§. szerint minősülő szerződés tartalmán kívül bővebb indokolásra nem is szorult.” (BFL. VII. 1. d. P. VI. 5812/1934/7.)

Erre tekintettel az ítéltábla – az első fokon eljáró bíróság ítéletének részbeni megváltoztatásával – a megállapodást 1933. április 10-ével létrejöttnek tekintette. E megállapodás bemutatása 1933. április

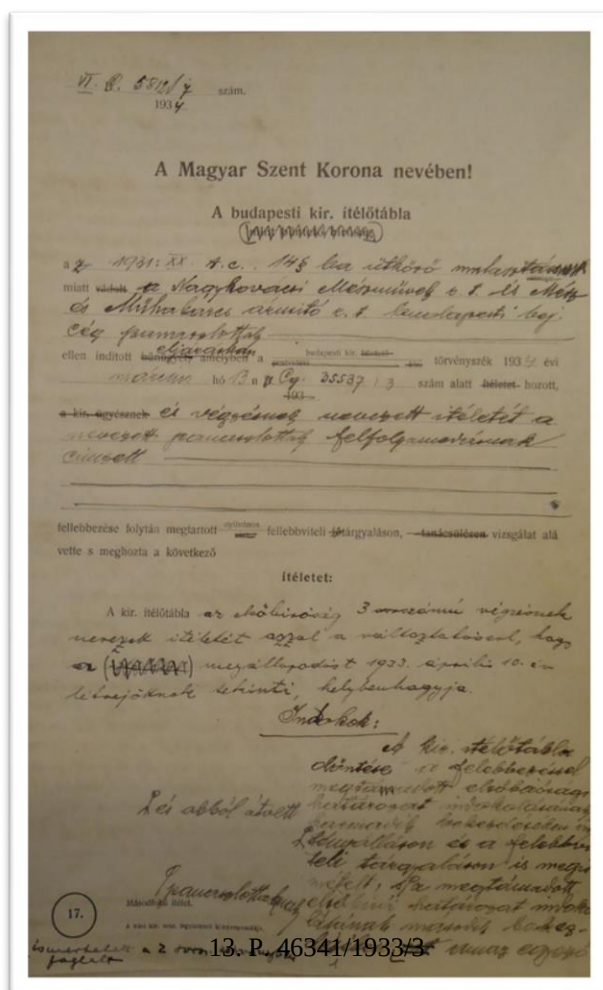
24-én a törvényben meghatározott 15 napon belül megtörtént, azonban – az iratokból megállapítható, – hogy a bemutatott szerződésen csak az I. rendű panaszlott aláírása szerepelt, míg a másik szerződő fél azt a jelentést írta csak alá, amellyel a köztük létrejött szerződést bemutatta.

A bíróság álláspontja szerint ez a bemutatás, ha hiányos is, de mindenesetre olyan bemutatásnak minősült, amely az 5381/1931. M. E. rendelet 10. §-a szerint megszabott záros határidőben eszközölt hiánypótlással kiegészíthető. A felek egyező fellebbviteli tárgyalási előadásából megállapíthatóan azonban a kereskedelemügyi miniszter 1933. június 7-én kelt hiánypótlási felhívásában erre nyolc napos határidőt tűzött. A felhívást a panaszlottaknak 1933. június 14-én kézbesítette, amelynek következtében a hiánypótlási határidő 1933. június 22-ével lejárt.

A fellebbviteli bíróság végül megállapította, hogy

II. Rézgálic termelése és áralakítása

A Budapesti Királyi Törvényszék az 1931:XX. tc. 14 §-ának 1. pontjába ütköző mulasztás miatt a Hungária Műtrágya-Kénsav és Vegyipar Rt. I. rendű, Weisz Manfréd Acél és Fém művei Rt. II. rendű, valamint az Orion Rézkohó és Rézgálicz gyár Rt. III. rendű panaszlottak ügyében hozta a következő döntést.

A Magyar Királyi Kincstári Jogügyigazgatóság a panaszlott cégekkel szemben 1931:XX. tc. 14. § -ában meghatározott mulasztás miatt kérte a bíróságtól az eljárás megindítását. Álláspontja szerint a panaszlott cégek között 1932. augusztus 18-án létrejött egy megállapodás, amely a rézgálicra vonatkozóan a termelés, a forgalom és az áralakulás tekintetében gazdasági versenyt szabályozó rendelkezéseket tartalmazott. E megállapodást a panaszlottak csak elkészen 1932. október 10-én, vagyis a kartelltörvény 2. §-ában meghatározott 15 napi bemutatási határidő eltelte után mutatták be a kereskedelemügyi miniszternek.

A panaszlott cégek igazoló nyilatkozatukban és a tárgyaláson azzal védekeztek, hogy a szóban forgó megállapodás nem 1932. augusztus 18-án, hanem 1932. október 7-én jött létre, ugyanis ebben az időpontban írta alá a Műtrágya Értékesítő Rt. a megállapodást. A bemutatott megállapodásra 1932. augusztus 18-ai keltezés csak tévedésből került, ugyanis az első tervezet ebben az időpontban készült el, azonban a tervezetet a tárgyalások folyamán többször megváltoztatták, viszont az

eredetileg feltüntetett dátum maradt rajta a megállapodáson.

A törvényszék a megállapodás létrejöttének időpontjára vonatkozólag a 68400/1914. I. M. sz. rendelet 27. §-a alapján bizonyítást és azzal kapcsolatban szóbeli tárgyalást rendelt el.

A kihallgatott tanúk, valamint a Hungária Műtrágya és Kénsavgyár Rt. által az igazoló nyilatkozatához mellékelte okiratok alapján a királyi törvényszék a következő tényállást állapította meg.

Az 1932. augusztus 18-ai keltezéssel ellátott megállapodásban szereplő kartelltagok már 1932. június 28-án megkötötték a rézgálicforgalom szabályozására vonatkozó kartellszerződést, amelyet 1932. június 30-án bemutatott a kereskedelemügyi miniszternek.

„A kartel megállapodást megkötő felek a szerződés alapján elhatározták, hogy a termelvényeik eladásával a Műtrágyát Értékesítő RT.-t bizzák meg. A rézgálicz gyárak megbízása folytán a Műtrágyát Értékesítő RT. Klein Andor nevű igazgatója 1932 augusztus 18-án el is készítette a tárgyalások alapjául szolgáló megállapodás tervezetét. Ezen tervezet többszörös módosításokon ment keresztül, aminek folytán a tervezetet mindig újból leírták, azonban az eredeti dátumon változást nem eszközöltek, bár e közben a tárgyalások egészen 1932 október 5.-ig elhúzódtak, amikor is a rézgálicz gyárak véglegesen megegyeztek a megállapodás szövegében. Ezen megállapodást a Műtrágyát Értékesítő RT., mint a kartel eladási szerve csak 1932. okt. 7.-én írta alá.” (BFL. VII. 1. d. Cg.34426/8.)

A Budapesti Királyi Törvényszék kifejtette, hogy a szerződés létrejöttének időpontjának azt az időpontot kell tekinteni, amikor a szerződést valamennyi szerződő fél aláírta, ha pedig a szerződés levél formájában, vagyis úgy jött létre, hogy az egyik szerződő fél levelet intézett a másik szerződő félhez, a szerződés megkötésének időpontja az az időpont, amikor a másik szerződő fél az úgynevezett ellenlevelet aláírta.

Miután a kartelltörvény 2. pontja szerint valamennyi kartelltörvény hatálya alá eső megállapodást, létrejöttének napjától számított 15 nap alatt kellett bejelenteni, ezért jelen esetben a bíróság mulasztás hiányában az eljárást megszüntette, hiszen a szerződés 1932. október 7-én jött létre és a megállapodást már 1932. október 10-én, vagyis három nap múlva bemutatták.

A Magyar Királyi Kincstári Jogügyi Igazgatóság a Budapesti Királyi Ítéltáblához felfolyamodást nyújtott be a Budapesti Királyi Törvényszék által hozott végzés ellen, amelyet a Hungária Műtrágya-, Kénsav - és Vegyipar Rt. I. rendű panaszlott, Weiss-Manfréd Acél és Fém művei Rt. II. rendű panaszlott és az Orion Rézkohó és Rézgáliczgyár Rt. III. rendű panaszlott ellen kartellmulasztás miatt indult ügyben hozott meg.

A 68400/1914. I. M. számú rendelet 27. és 19. §-ai értelmében kitűzött nyilvános fellebbviteli tárgyaláson előadó bíró ismertette a kitűző végzést, továbbá a fellebbezés szabta kereten belül az ügy állását, ezen kívül előadta az elsőbíróság előtti tárgyaláson a vitás ténykörülményekre nézve felvett bizonyítékokat, valamint a 2. sorszámú igazoló nyilatkozathoz csatolt eredeti levelet, a lényeges nyilatkozatokat, okiratokat és tanúvallomásokot felolvasta, végezetül ismertette a fellebbezéssel megtámadott végzést és annak indokolását. A panaszló jogügyi igazgatóság fellebbezését indokolással ellátva fenntartotta. A tárgyaláson a panaszlottak képviselői felszólalni nem kívántak.

A panaszló fellebbezésében azon az alapon támadta az első fokon eljáró bíróság eljárást megszüntető végzését, hogy egy közhatósághoz benyújtott és a közhatóság által nem kifogásolt teljes hitelű magánokirattal bizonyított ténykörülmény – miszerint az 1932. augusztus 18-án kelt – ellenkezőjének bizonyítását nem lehetett volna elrendelni az eljárás során.

A bíróság utalt arra, hogy

„igaz, hogy a felek által bemutatott azzal az okirattal szemben, mely 1932. augusztus 18.-ikán aláírtak jelentkeznek, annak a bizonyításnak megengedése, hogy a megállapodást később írták alá a törvény ama kötelező rendelkezésének, hogy az írásbeli megállapodást annak létrejöttétől számított 15 nap alatt be kellett mutatni, meghíúsítására vezethet. Abból azonban, hogy a bizonyítás eredménye a tények elhomályosítására vezethet nem az következett, hogy az ilyen 68400/1914 I.M. számú rendelet 27. §-a értelmében is különben megengedett bizonyítást mellőzni és a való tényállás kutatását kizárni kellett volna, hanem csupán az, hogy a bizonyítás eredményének mérlegelésénél a most említett körülményre figyelemmel kellett lenni és a mérlegelésnél fokozott gondossággal kellett eljárni.” (BFL. VII. 1. d. P. VI. 5868/1933/11.)

Az ügyben az eljárás folyamatba tételeit kérő beadványhoz csatolt melléklet tartalmából kitűnik, hogy a megállapodás a négy gyártó részvénytársaságnak egy már működő szervezethez, a Műtrágyát Értékesítő Részvénytársasághoz intézett eladási megbízást tartalmazó levele. Az is bizonyítást nyert, hogy a gyártó részvénytársaságok egymás között már korábban kartellszerződést kötöttek.

Az ítélet tábla hangsúlyozta, hogy

„a megbízási szerződés létrejövetele csak a címzett válaszában, az ügynevezett ellenlevélnek aláírásával történhet meg, annak megállapítása végett, hogy az írásbeli megbízási szerződés mikor jött létre, annak ismerete is szükséges, hogy az ellenlevél mikor kelt ez azonban a csatolt levélből nem derült ki. Annak eldöntése végett tehát, hogy az 1931. évi XX. törvénycikk 1., 2., §-a és 14 §. 1. pontja értelmében forog-e fenn mulasztás, panaszoló kellő tényelőadást sem terjesztett elő és a ténymegállapításhoz szükséges bizonyítékkal sem szolgált.” (BFL. VII. 1. d. P. VI. 5868/1933/11.)

A fellebbviteli bíróság végül kiemelte, hogy helyesen rendelte el tehát az első fokon eljáró bíróság a 68400/1914. I. M. számú rendelet 27. §-a alapján a szóbeli tárgyalást és vette fel a levél aláírásának, valamint ellenlevél keltének kétségtelenül döntő kérdésében a bizonyítást. A fellebbezésbeli támadás tehát nem volt alapos, így az ítélet tábla az elsőbíróság eljárást megszüntető végzését helybenhagyta.

III. Fakartell

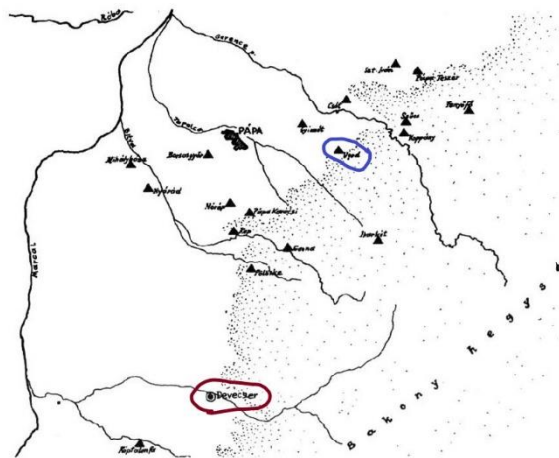
A budapesti törvényszék a kincstári jogügyi igazgatóság 1583/1933/III. számú feljelentése alapján a Vágó Rezső Rt. és a Magyar Keményfaipari Rt. Budapesten bejegyzett cégek, valamint azok igazgatósági tagjai ellen indított ügyben a 68400/1914. I. M. rendelet 26. §-ában előírt eljárás lefolytatását követően hozta a következő végzést.

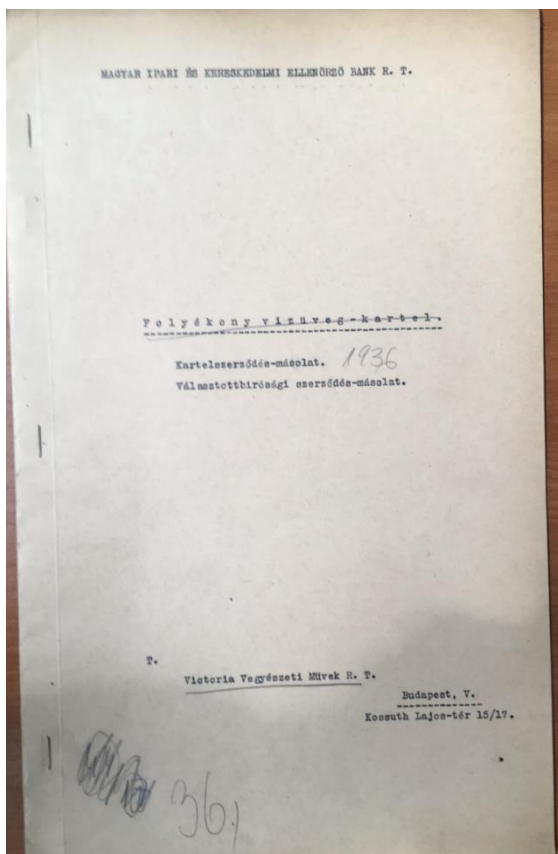
A törvényszék a Vágó Rezső I. rendű és a Magyar Keményfaipari Rt. II. rendű panaszlottat vétkesnek mondta ki az 1931:XX. tc. 14. §-ának 1. pontjában mulasztás elkövetésében. Ezt azzal valósították meg, hogy a felek között 1928. december 1-én létrejött szerződést és az azt kiegészítő 1928. december 12-én, 1931. december 2-án és 1931. december 11-én kelt megállapodásokat az idézett törvény 16., illetve 2. §§-ában meghatározott határidő alatt nem mutatták be a Magyar Királyi Kereskedelemügyi Minisztériumnak, holott e megállapodások a tűzifára vonatkozóan a forgalom és az áralakulás tekintetében a gazdasági versenyt korlátozó és szabályozó kötelezettségeket tartalmaztak.

A törvényszék az I. rendű panaszlottat 800 pengő, a II. rendű panaszlottat 1000 pengő pénzbírsággal sújtotta. Ezt az összeget 15 napon belül kellett befizetni a Magyar Királyi Kincstár számlájára. A törvényszék kötelezte a feleket továbbá az eljárás alatt felmerülő költségek megfizetésére is.

A végzést kézbesíteni kellett a budapesti Magyar Királyi Ügyészségnek, a panaszlottaknak, valamint a Magyar Királyi Kincstári Jogügyi Igazgatónak. A kézbesítéstől számított nyolc napon belül a végzés ellen az illetékes ítéltáblához lehetett felfolyamodást benyújtani. A jogerős végzést a Magyar Királyi Központi Díj és Illeték Kiszabási Hivatalnak kellett megküldi.

A törvényszék végzését a következőkkel indokolta. A Vágó Rezső Rt. igazoló nyilatkozatában elismerte, hogy a felek között 1928. december 1-én létrejött megállapodás és azt kiegészítő megállapodások olyan rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek a forgalom és az áralakítás tekintetében a gazdasági versenyt korlátozták, illetve, hogy ezek a megállapodások a

Folyékony Vízűveg Kartell (szerződés)

gazdasági versenyt szabályozó kötelezettségeket állapítottak meg. Kérelmében előadta, hogy a bejelentést csupán azért mulasztotta el, mert arról, hogy ezek a megállapodások a bemutatási kötelezettség alá tartozó megállapodásoknak minősülnek, csak a Kartellbíróság P. V. 5261/1932. sz. ítéletét követően győződött meg. A Kartellbíróság ítéletét követően a bejelentést azonnal meg is tette a Kereskedelemügyi Minisztériumhoz, és erre tekintettel kérte a késedelem enyhítő körülményként történő értékelését.

A II. rendű panaszlott igazolási nyilatkozatában vitatta, hogy a közöttük létrejött megállapodások a kartell törvény hatálya alá tartoznának, mert „szerinte azok közönséges adás-vételi ügyletet képeznek.” Véleménye szerint ezekben a megállapodásokban gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról azért nem lehetett szó, mert a panaszlottak nem versenytársak, hiszen az I. rendű kereskedő, míg a II. rendű termelő volt. A szerződések csak a II. rendű panaszlottat korlátozták, mivel ezek a szerződési feltételek a szállítási szerződésnél szokásos korlátozásai az eladónak, amelyek kartell jellegű kikötéseket nem tartalmaztak.

Tagadta, hogy a megállapodások a Kartellbíróság által érvénytelennek nyilvánított Vágó-Billitz féle szerződéshez hasonló korlátozásokat tartalmaztak volna. Azt állította, hogy a megállapodással létrejött jogviszony 1932. március 1-én már nem is állt fenn.

A törvényszék nem vizsgálta a Vágó-Billitz féle szerződést. Ennek ellenére megállapította a felek között létrejött megállapodások elemzését követően, hogy azok több olyan rendelkezést tartalmaztak, amelyek a kartell törvény 1. §-ának hatálya alá estek.

„A kartell törvény rendelkezései ugyanis nem csupán a kifejezett kartell szerződésekre vonatkoznak, hanem minden olyan megállapodásnak a bemutatási kötelezettségét előírják, amely áruja vonatkozásán a forgalom vagy áralakulás tekintetében vagy egyébként a gazdasági versenyt korlátozó vagy a gazdasági versenyt más módon szabályzó kötelezettséget állapít meg, tehát szállítási szerződés is eshetik az 1931. évi XX. t. c. rendelkezései alá és pedig függetlenül attól, hogy csak az egyik féllel szemben állapít meg korlátozásokat.” (BFL. VII. 1. d. 3070/1933., BFL. VII. 1. d. Cg. 34592/4. sz.)

A törvényszék fontosnak tartotta, hogy az üzleti feltételek a gazdasági versenyt szabályozzák és a megállapodások nem

alkalomszerű üzlet lebonyolítására irányuljanak, hanem arra, hogy tartósan meghatározzák a felek magatartását.

Jelen esetben a megállapodás egy tartós, három évig terjedő jogviszonyt szabályozott a felek között, ami alapján a II. rendű panaszlott az általa Gróf Eszterházy T. pápa-ugodi és devecei uradalmában kitermelendő összes tűzifa szállítására kötelezte magát. A szállítási szerződésben több korlátozásnak vetette alá magát a II. rendű panaszlott. Konkrétan kötelezte magát arra, hogy az Eszterházy uradalom területéről másnak, mint az I. rendű panaszlottnak, fát nem ad el. A megállapodásban meghatározott tűzifamennyiséget köteles a II. rendű panaszlottnak felajánlani, és a felajánlott, de át nem vett fát a II. rendű panaszlott egyáltalán nem adhatta el Pápa területén, és egyébként is azt az I. rendű panaszlottnak felajánlott vételárnál 10 %-kal magasabb áron hozhatta csak forgalomba. A megállapodás értelmében a II. rendű panaszlott kötelezettséget vállalt arra, hogy az I. rendű panaszlott vevőinek nem fog fát eladni. Az I. rendű panaszlottnak 3000 vagon fára vonatkozóan elsőbbséget biztosított a szerződés. Az 1931. december 2-án kelt pótmegállapodásban kikötötték, hogy a II. rendű panaszlott bizonyos mennyiségű tűzifát csak 10 %-kal drágábban adhat el harmadik személynek. A II. rendű panaszlott kötelezettséget vállalt arra, hogy az uradalmi alkalmazottak az uradalmi erdőből származó fát nem forgalmazhatnak és maga az uradalom sem forgalmazhat fát. Ez alól kivételt képezett az ún. száradékfa.

A bíróság megállapította, hogy

„ezen szerződésbeli rendelkezések nyilvánvaló célja az volt, hogy a tűzifára, tehát az árura vonatkozóan a forgalom és ár alakulás tekintetében az I. r. és II. r. panaszolt között a gazdasági versenyt szabályozza, megállapítandó volt a bemutatási kötelezettség, függetlenül attól vajjon versenytársak-e a szerződő felek, függetlenül attól vajjon az I. r. panaszolt kereskedő, a II. r. panaszolt pedig termelő, mert a kartell törvény nem csupán azonos ipari vagy kereskedelmi szakmához tartozó vállalkozóknak egymás között létesített megállapodásaira, hanem a forgalmat és áralkulást szabályzó minden szerződésre alkalmazandó.” (BFL. VII. 1. d. 3070/1933., BFL. VII. 1. d. Cg. 34592/4.)

A bíróság nem fogadta el azt a kifogást sem, hogy a szerződéses megállapodással létrejött jogviszony már 1932. március 1-jén megszűnt, így a megállapodást nem kellett volna bemutatni, hiszen a bemutatási kötelezettségnek az alapszerződésre vonatkozóan a kartell törvény 16. §-ának értelmében a törvény hatályba lépésének napjától (1936. október 16.) számított 45 nap alatt, tehát 1931. november 30-ig eleget kellett volna tenni, mikor még a szerződés a II. rendű panaszlott szerint is érvényben volt.

Mivel a panaszlottak a bejelentési kötelezettségüknek nem tettek eleget, illetve az I. rendű panaszlott azt csak megkésve teljesítette, velük szemben a kartell törvény 14. § 1. pontjában meghatározott mulasztást kellett

megállapítani és a pénzbírságot kiszabni. A pénzbírság kiszabásánál az I. rendű panaszlottal szemben enyhítő körülményként vette figyelembe a bíróság, hogy a panaszlott maga jelentette be a mulasztást.

A törvény pénzbírság kiszabását írta elő, így vele szemben a büntetés végrehajtását semmi nem akadályozta. Ezt azt jelentette, hogy a szerződést létesítő jogi személyeket vonták büntetőjogi felelősségre. Az igazgatóság tagjainak felelősségre vonása a büntetőjog azon általános elvébe ütközött volna, miszerint csak a törvény kifejezett rendelkezése alapján lehet valakit büntetni. A kartelltörvény nem tartalmazott olyan rendelkezést, hogy a kartellszerződést létrehozó részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatósági tagjait büntetni kellene a 14. §-ban meghatározott esetekben. Ezzel szemben az 1875:XXXVII. tc. 219. és 221. §§-ban kifejezetten megjelölték azokat a természetes személyeket, akik a kereskedelmi vétségeket elkövethették. A hitelsértésről szóló 1932:IX. tc. is tartalmazta, hogy a büntetőjogi felelősség az ügyek elintézésénél azokat a személyeket terheli, akik az adott cselekményt elkövették. A vállalatok és nem az igazgatóság tagjainak a felelősségét támasztja alá a törvény 14. §-ának

„De a kartel törvény szelleméből is folyik, hogy pénzbírsággal maguk a vállalatok sújtandók, mert a kartel törvény célja az, hogy a nagy vállalatok a közönség érdekeit sértő esetleges megállapodásait megakadályozza és épen ezért a kartel törvény a pénzbírság kiszabásánál a cselekménnyel elért vagy elérni kívánt viszonyainak figyelembevételkor írja elő, amikor is a vállalatok gazdasági erejére és az általuk elérhető haszonra gondolhatott.” (BFL. VII. 1. d. 3070/1933., BFL. VII. 1. d. Cg. 34592/4.)

azon rendelkezése, hogy bizonyos esetekben a kereskedéstől vagy az iparüzéstől való eltiltás is kimondható, mert e tevékenységet is a jogi személyek és nem a természetes személyek gyakorolták.

A panaszlottak felfolyamodással éltek a törvényszék végzése ellen a Budapesti Magyar Királyi Ítéltáblához. A bíróság nem nyilvános ülésén a következő végzést hozta. Az ítéltábla a II. rendű panaszlott felfolyamodásának csak részben, míg az I. rendű panaszlott kérelmének egészében helyt adott, olyan mértékben, hogy a pénzbírság összegét 600-600 pengőre leszállította.

Pápa város polgármesterének 1933. augusztus 19-én kelt levele alapján megállapították, hogy a város éves faszüksége 2500 vagon. A három évre kötött szerződés a II. rendű panaszlott által termelt évi 3000 vagon fa szállítására irányult, amelyet a pótszerződés évi 2684 vagonra csökkentett.

A bíróság megállapította, hogy a Gróf Eszterházy T. pápa-ugodi és devecseri uradalmából származó famennyiségből bizonyos kivételekkel a II. rendű panaszlott nem adhatott el másnak csak az I. rendű panaszlottnak. A többlettermelésből a II. rendű panaszlott vevőinek nem adhatott el vagontételekben tűzifát. Az I. rendű panaszlott nem volt köteles átvenni azt, ha a leszállított famennyiségből az adott évben 50%-nál több vegyes fa volt. Ezt ennek ellenére mégis fel kellett ajánlania az I. rendű panaszlottnak, aki, ha azt átvette, akkor az árból 10 % kedvezményt kapott.

Ha ez nem történt meg, akkor a megmaradt mennyiséget el lehetett adni másnak, de csak 10 %-kal drágábban.

„ország távolabbi fapiaczaira a gazdasági versenyt korlátozó vagy szabályzó hatással már azért sem lehetett, mert az évi termelés az első két évben a bíróság szerint csak 500 waggal, az utolsó évben csak 184 waggal volt több, mint a legközelebb eső pápai piac évi szüksége és így a távolabbi piacon kétségkívül hatástalan maradt.” (BFL. VII. 1. d. 3070/1933. P. VI. 4913/1933. 11. sz.)

Az ítélet tábla csak a pápai piac vonatkozásában kérte ki a Kartelbizottság véleményét arra vonatkozóan, hogy a konkrét esetben volt-e versenykorlátozó hatása a megállapodásnak. A Kartelbizottság véleménye szerint a pápai piacra versenykorlátozó hatást gyakorolt ez a megállapodás. A Kartelbizottsághoz intézett P. IV.49/1933/7. sz. megkeresés alapján a Bizottság 1933. június 30-án tartott ülésén az alábbi határozatot hozta:

„A Vágó Rezső Rt. és a Magyar Keményfaipari Rt. között 1928. évi december hó 1-én kelt A./ jelű szerződésnek és a B./ és C./ jelű pótszerződésnek Pápa város piacának faáralakulására szabályzó és korlátozó kihatása volt, tekintettel arra, hogy a gróf Eszterházy Tamás uradalmának fakitermelési helyei, Devecser, Ajka, Franciavágás vasúti államosok közelebb fekszenek Pápához, mint egyéb vasúti állomások.” (MNL. K-184 1937. iktatókönyvi szám: 86293.)

A Kartelbizottság a következő kérdésekre kereste a választ: Az elsőfokú eljárásban hozott végzéshez elégséges volt-e a hivatkozott szerződések rendelkezéseinek az ismerete? Mely körülmények vizsgálatát tartja fontosnak a Kartelbizottság? A levéltári anyagok között megtalálható Kuncz Ödön szakvéleménye az ügy kapcsán, ami a következőt tartalmazza. A felek szándéka az volt, hogy az eladó által kitermelt teljes famennyiséget a vevő átvegye a kikötött vételáron. Kérdésként merült fel, hogy a szerződésnek mely rendelkezései voltak kartell jellegűek.

Kikötötték a felek a szerződésben, ha bármely szállítási évben megállapítást nyer, hogy a szerződésben meghatározott fanemekből az adott évben leszállításra kerülő tűzifamennyiségek az ugyanakkor szállítandó bükk és gyertyán famennyiség 50 %-ánál többet tennének ki, akkor a többletmennyiség szállítására az eladónak külön ajánlatot kell tenni a vevő számára. Abban az esetben, ha a vevő ezt az ajánlatot elfogadta, akkor az ott megjelölt árból 10 % engedményt kellett biztosítani. Amennyiben a vevő az ajánlatot a kézhezvételtől számított nyolc napon belül nem fogadta el, akkor az eladónak lehetősége volt arra, hogy a felkínált többlet-famennyiséget, Pápa területén történő felhasználás

korlátozásával, szabadon értékesíthesse. Ezt azonban nem tehetette olcsóbb áron és egyéb kedvezőbb feltételek mellett, mint ahogy a többletmennyiséget a vevőnek írásban felajánlotta.

A szerződés szabályozta azt az esetet is, ha az erdőkitermelési engedélyt kiterjesztenék, amelynek következtében az évi fakitermelés a 3000 vagont meghaladná. Ebben az esetben is az eladó elsősorban a vevőnek lett volna köteles a többletfát átadni a szerződésben meghatározott áron és feltételek mellett. Ha a vevő az átvételtől elállt, akkor értékesíthette ezt a mennyiséget, de tilos volt a tűzifát a pápai piacon eladni olyan vevő számára, akiket a vevő a megállapodás időtartama alatt kiszolgált.

Kuncz megállapította, hogy a szerződések e rendelkezései a következő célt szolgálták. Megtiltotta, hogy az eladó versenyhelyzetet hozzon létre a vevő viszonylatában, és kötelezte az eladót arra, hogy a többletmennyiséget se adja el idegen személynek olcsóbban vagy kedvezőbb feltételek mellett, mint a vevőnek, aki a fő mennyiség átvételére vállalt csak kötelezettséget.

A szerződések ismertetett rendelkezéseinek értelmezése felvetett egy fontos kérdést. Milyen megállapodásokra terjedt ki a kartelltörvény hatálya, azaz mi minősült kartellnek? A jogi szakvélemény szerzője a következő meghatározást adta:

„A kartel jogilag önálló, egymáshoz hasonló, vagy egymással összefüggő tevékenységet folytató vállalatoknak az egyesülése avégből, hogy a termelést a fogyasztáshoz idomítsák, a szabad versenyt kikapcsolják vagy legalább lényegesen letompítsák és így áruiknak a piacon monopolszerű előnyét élvezzék.” (MNL. K-184 1937. iktatókönyvi szám: 86293.)

Véleménye szerint jelen esetben nem az a fontos, hogy az ismertetett szerződési feltételek kartellnek minősültek-e vagy sem, hanem az, hogy a megállapodások az 1931. évi XX. tc. 1-ának hatálya alá esnek-e, vagy sem. A kartelltörvény hatálya csakis olyan szerződésekre terjedt ki, amelyeket kartellnek lehetett minősíteni a kartell közgazdasági értelmében, vagy ahol a kartellcél határozottan felismerhető volt. Kuncz szerint a szerződések és a pótmegállapodás egyetlen egy kikötése sem tartozott a kartelltörvény hatálya alá. Véleményét a következő indokokkal támasztotta alá. A szerződési kikötések a következő célokat szolgálták. Versenytilalmat állítottak fel a többletmennyiség tekintetében és kötelezték az eladót, hogy a vevővel szemben kikötött vételárat adott esetben harmadik személlyel szemben fenntartsa. Véleménye szerint ez ún. „*lehívásos vételügylet*” volt, amiben kartellcél nem lehetett felfedezni.

„Kartel. u.i. csak akkor áll fenn, ha két vagy több személy társas viszonyt létesít közös cél elérésére, közös érdek szolgálatában.” (MNL. K-184 1937. iktatókönyvi szám:86293.)

A vevő érdeke mindig ellentétes az eladóéval, hiszen a vevő minél kedvezőbb feltételek mellett szeretne vásárolni, az eladó pedig minél szigorúbb feltételek és

drágább ár mellett akar eladni. Véleménye szerint jelen esetben adásvételi ügyletet szabályoztak. A felek nem tömörültek kartellbe, hogy a szabad versenyt szabályozzák és a piacot befolyásolják. Minden eszközzel arra törekedtek, hogy az ellentétes érdekeiket védelmezzék. A szerződésnek az a rendelkezése, miszerint megtiltja az eladónak, hogy a vevő által át nem vett többletmennyiséget a pápai piacon eladja, vagy olyan harmadik személynek adja el, akit a vevő kiszolgál, nem minősülhet szerződéses versenytilalomnak, nem szolgál kartellcél, hanem logikus következménye az adásvételnek.

A felek szándéka arra irányult, hogy a többletmennyiséget elsősorban a vevőnek kelljen átvenni. Ezt a célt szolgálta a szerződésben rögzített 10 %-os árengedmény is. A vevő viszont ezt csak akkor tudta teljesíteni, ha az átvett terméket el is tudja adni. Abban az esetben, ha az eladó a többletmennyiséget a pápai piacon értékesítené, akkor veszélyeztetné a vevő által átvett főmennyiség értékesítését is. Kuncz szerint ez is azt bizonyítja, hogy egyszerű vevővédelemmel állunk szemben. A pótmegállapodás arra kötelezte az eladót, hogy a vevő által át nem vett többletmennyiséget ne adja el olcsóbb áron és kedvezőbb feltételek mellett harmadik személynek, mint a vevőnek. A rögzített kikötések kartellcél nem szolgáltak. A korlátozások csakis a többletmennyiségre vonatkoztak és csak akkor érvényesültek, ha a vevő nem reagál pozitívan a többletmennyiség megvásárlására. A vevő csak az eladó javára megállapított árnál olcsóbban nem értékesíthette ezt a mennyiséget. Az eladó külön ajánlata a többletmennyiségre csak a szerződéses ár alatt mozoghatott.

„Már pedig ennek az árak méltányos és indokolt voltát a szerződés megkötése idején kellőképpen biztosította az a körülmény, hogy nagy mennyiséget lekötő vevő az ármegállapításnál kellő súllyal volt képes érvényesíteni a saját érdekét a lehető legalacsonyabb vételár kikötésével. Nem lehet ezt a kikötést úgy magyarázni, hogy a vevő itt a versenyt korlátozó az ő szerződéséhez idomított árat kényszerítené az eladóra”. (MNL. K-184 1937. iktatókönyvi szám:86293.)

5. ábra. Ugod, Vadkert kastély (1927; Album 46. fotó)

A vevő célja az volt, hogy előjogot biztosítson magának a vásárlásra és az átlagárat lefaragja.

A bíróság végzésének meghozatala során azonban a Kartelbizottság anyagai között megtalálható A, B és C mellékleteket vette figyelembe, amelyek a következők voltak: a vitatott szerződések már ismertetett pontjai, tájékoztató az 1933. június 30-án tartott kartelbizottsági ülés számára és a Kartelbizottság határozata. Kuncz Ödön ellentétes jogi szakvéleményére nem találunk utalást a bíróság végzésének indokolásában.

A II. rendű panaszlott saját maga adta elő felfolyamodásában, hogy a három éves jogviszonyuk alatt soha a többletmennyiség átvételi jogával nem élt, azt a fát minden esetben másnak adta el. A panaszlott a Kartelbizottság véleményét nem tartotta megalapozottnak, amelyet a következő indokokkal támasztott alá. A vasúti menetrend szerint Franciavágás vasútállomás 15, Gyömöre 19, Pápa Teszér 21 és Bakonyszombathely 50 vasúti km távolságra volt Pápától. Ez azt jelentette, hogy Pápa-Teszér állomásról jóval olcsóbb fuvardíjtétel mellett adhatta fel a fát Páparra, mint Bakonyszombathelyről, így a Franciavágáson feladott fának csak a Pápakovácsiról, továbbá a Vasváron és Vináron feladott; a Pápa-Teszéren feladott fának a fentiekén kívül csak a Gyömörén feladott fa jelenthetett konkurenciát Pápán.

Kétségtelenül ezért volt olcsóbb az I. rendű panaszlott Franciavágásról Páparra szállított fája. Az I. rendű panaszlott az iparvágánnyal felszerelt Eszterházy-féle fatelepet is átvette a II. rendű panaszlott személyétől, amelynek következtében sínen hozta a város területére a fát, amelynek következtében nem terhelte a lerakás, a felrakás és a tengelyfuvarozás költsége.

Az átveendő fát a Franciavágás és a Pápa-Teszér állomásokon lévő készletből vehette át az I. rendű panaszlott. Amennyiben ebből a famennyiségből a 2864 vagon fát nem tudta volna kivenni, akkor lett volna joga csak a II. rendű panaszlottnak a távolabbi ajkai és devecseri állomásokról szállítani.

„A kir. ítélőtábla tekintve, hogy ilyként nyilván közömbös kérdés az, hogy Pápán hány fakereskedő volt abban az időben, a fentebb kifejtettek okából a Kartelbizottság véleményét, mint kellően megalapozottat, elfogadta és ennek alapján megállapította, hogy a panaszlottak szerződésai Pápa piacának faáralakulására szabályzó és korlátozó hatásúak voltak.” (BFL. VII. 1. d. 3070/1933., BFL. VII. 1. d. P. VI. 4913/1933/11.)

Erre tekintettel a bíróság megállapította, hogy a bemutatási kötelezettség beálltakor használt feladási állomásokról, Franciavágásról és Pápa-Teszérről szállított fa vonatkozásában helyesen indokolta véleményét a Kartelbizottság.

A Pápa város polgármestere által kiállított igazolás tanúsága szerint csak az utolsó szállítási évben jelentkezett az a tényező, hogy Pápára kisgazdák és erdőmunkások tengelyen kezdtek fát szállítani, amit az akkor jelentkezett áremelkedés váltott ki. A bíróság helybenhagyta az elsőfokú bíróság döntését a mulasztás megállapítása kapcsán.

Feladat: A következő előadásra készítsen egy szabadon választott jogeset elemzését a kiadott anyagok alapján.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Ki indította a pert?
2. A törvényszéki eljárásban milyen bizonyítékokat vett figyelembe a bíróság?
3. Az eljárások során milyen anyagi jogi problémák merültek fel?
4. A gyakorlatban milyen perorvoslati eszközöket vettek igénybe a felek és miért?
5. Mi volt a tartalma az igazoló nyilatkozatoknak a konkrét jogesetek kapcsán?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

AJÁNLOTT IRODALOM

SZABÓ ISTVÁN: *Az 1931. évi XX. törvénycikk rendes bíróságok előtti gyakorlata*, Versenytükr, Különszám VI., (33) 2017.

